

Біблійний код драматичної поеми Лесі Українки «Адвокат Мартіан»

Стаття є спробою інтерпретації драматичної поеми Лесі Українки «Адвокат Мартіан» з метою розкриття тих глибинних смислів твору, які не лежать на поверхні, та можуть бути прочитані лише у співвіднесеності з біблійним текстом. Зазначена мета передбачає детальне вивчення й декодування інтертекстуальних зв'язків тексту зі Святим Письмом за допомогою «біблійного коду» на різних рівнях: тематичному, ідейному, образному, світоглядному, а також на рівні алюзій та мотивів. Для досягнення поставленої мети у розвідці використано герменевтичний підхід, що передбачає розуміння драматичної поеми Лесі Українки як смислової єдності, наділеної генеративною функцією смислотворення, а також розкриття тих смислів, які не виражені у творі експліцитно. Сакральний текст Біблії постає важливим ключем для розуміння семантики, символіки та смислового поля драматичної поеми. Герменевтичний підхід передбачає також інтерпретацію біблійних інтекстів у драмі Лесі Українки в межах відповідного культурно-історичного та філософського контексту.

Розглянувши драматичну поему Лесі Українки «Адвокат Мартіан» крізь призму Біблійного тексту, можемо вести мову про наявність глибинного зв'язку твору з Книгою Книг. Зокрема, основою для моделювання образу головного героя драми, на нашу думку, постають архетипи біблійних праведників: Авраама та багатостраждального Йова.

Зазначено, що адвокату Мартіану вдалося те, що було недосяжним для його дітей, рідних, та й для більшості звичайних людей: він осягнув такого рівня духовності, коли шлях страждання й самопожертви обрані свідомо й вільно; коли цінності матеріального світу і його умовності не мають ніякого значення, коли єдино важливим для нього стає те, як він чинить по відношенню до Бога, а головною настановою в житті стає послух Господній волі. Головний герой драми є прикладом людини, що живе згідно з настановами Христа, та свідомо й послідовно обирає жертвність, смирення й покору. Висновується, що основоположним у цьому творі Лесі Українки постає ідейний та світоглядний зв'язок з Біблією, з тими християнськими істинами, джерелом яких постає її сакральний текст.

Ключові слова: Леся Українка, Біблія, драматична поема, страждання, жертвність, «Адвокат Мартіан»

Вступ

У своїх драматичні творах, одним із вершинних серед яких постає драматична поема «Адвокат Мартіан», Леся Українка переосмислює духовні надбання світової культури, зокрема й феномен християнства. Її цікавили його витoki й становлення, про що свідчить низка творів письменниці на християнську тематику (драми на сюжети з євангельської та ранньохристиянської історії: «Одержима», «В катакомбах», «На полі крові», «Руфін і Прісцилла», «Йоганна, жінка Хусова»). Спираючись на досвід Біблії, Леся Українка шукала відповіді на вічні й актуальні у всі часи питання сутності таких понять як свобода, жертвність, страждання та самопожертва.

Історія дослідження драматичної поеми Лесі Українки «Адвокат Мартіан» багата й різнобічна: вона вміщує у собі корпус літературознавчих праць, в яких цей твір інтерпретується з точки зору різних філософських концепцій та світоглядних настанов.

Зокрема, О. Забужко, розглядаючи зазначену драму в контексті «вічного» конфлікту «гностичного міфа – Христос проти Діоніса», підкреслює трагічність Мартіанової «жертви своєму обов'язку» та характеризує Мартіана як лицаря, аристократа духу (Забужко, 2007: 370).

С. Кочерга здійснює інтерпретацію мови знаків у драматичній поемі, та виділяє у її тексті «шість основних мотивів: суду і вини, християнства, дому і бездомів'я, краси, трансляції культури, самототожності» (Кочерга, 2013: 22). На думку дослідниці «...всі ці мотиви об'єднані проблемою вибору волі/полону, шляхів жертвності» (Кочерга, 2013: 22).

На екзистенційній проблематиці драми акцентували І. Качуровський, О. Кузьма О. Бартко, А. Стебельська, Н. Михайловська, А. Матющенко, З. Генік-Березовська, В. Агеєва, Г. Гаджилова та ін.

Слушною, на наш погляд, є думка М. Моклиці, яка, дискутуючи із зазначеними дослідниками з приводу даної ними характеристики головного персонажа драми в контексті філософії екзистенціалізму, зауважує, що «Мартіан навіть при побіжному сприйнятті видається скоріше антиподом абсурдного героя екзистенціалістів» (Моклиця, 2022: 377).

Низка дослідників творчості Лесі Українки (І. Бетко, О. Кузьма, М. Моклиця) проводять паралель: адвокат Мартіан – біблійний багатостраждальний Йов, історія випробувань якого у багатьох моментах подібна до історії головного героя драми Лесі Українки. Услід за І. Бетко, яка першою виділяє в образній структурі драми біблійний «архетип Іова-праведника» (Бетко, 1991 : 33), О. Кузьма вважає, що «У драмі Лесі Українки його «сліди» легко віднайти, якщо враховувати особливу побудову моделі буття головного персонажа, який чимало втрачає, та все ж залишається вірним своєму обов'язку, ідеям християнства» (Кузьма, 2007: 125).

Має рацію М. Моклиця, акцентуючи на важливості вільного вибору в житті Мартіана. Дослідниця вважає, що, подібно до Йова, «Адвокат Мартіан теж потрапляє в сюжет випробування на вірність. Він мусить робити одна за одною життєво важливі відмови... Він мусить пожертвувати всім, що має у своєму житті, включно з дітьми, як Іов. ...адвокат Мартіан весь час проходить через вибір. Цей процес ...завжди свідомий... Адвокат Мартіан на наших очах із звичайної людини стає людиною духу, волі і свідомого вибору» (Моклиця, 2011: 51–52).

Н. Банацька розглядає біблійні мотиви й образи у творах Лесі Українки крізь призму християнських морально-ціннісних настанов. Зокрема, з приводу драматичної поеми «Адвокат Мартіан», у її дослідженні слушно зауважено, що у ній «...біблійний матеріал ніби відсунутий на другий план. Але ... саме він має суттєвий вплив на розкриття «онтологічної етики» героїв та морально-психологічної мотивації їхніх вчинків» (Банацька, 2000: 9). Таким чином, дослідниця підкреслює важливість розгляду твору крізь призму Біблійного тексту. Щодо останнього, то слід зазначити, що незважаючи на значні здобутки в рецепції цієї драми Лесі Українки, деякі аспекти все ж вимагають додаткової уваги дослідників: йдеться про глибинний зв'язок образного світу тексту з його першоджерелом, яким, на нашу думку, постає Біблія. Тому мета цієї розвідки – розкриття тих нових смислів твору, які відчитуються за допомогою «біблійного коду», що передбачає детальний аналіз інтертекстуальних зв'язків тексту драми з Біблією на різних рівнях: тематичному, ідейному, образному, світоглядному, а також на рівні алюзій та мотивів.

Методи й методики

Для досягнення поставленої мети у розвідці використано герменевтичний підхід, що передбачає розуміння драматичної поеми Лесі Українки як смислової єдності, наділеної генеративною функцією смислотворення, а також розкриття тих смислів, які не виражені у творі експліцитно. Сакральний текст Біблії постає важливим ключем для розуміння семантики, символіки та смислового поля драматичної поеми. В більш широкому розумінні герменевтичний підхід включає інтерпретацію біблійних інтекстів у драмі Лесі Українки в межах відповідного культурно-історичного та філософського контексту.

Виклад основного матеріалу

Першим відсиланням до тексту Біблії у драматичній поемі постають слова Аврелії, виголошені у розмові з батьком, адвокатом Мартіаном, у відповідь на його питання про віру у Христа: *«Я вірю, тільки віра тая мертва»* (Українка Леся, 2021: 17)¹. Дівчина вважає, що вона гине *«зрікаючись веселоців, пишноти»* (Українка Леся, 2021: 17), на її думку віра без реальних справ – мертва: *«Вона ж, як той наш Мім, глухоніма / і тільки має стежити, як тихо / пересувається життя, мов тінь / на соняшнім дзитарі»* (18). Аврелія страждає від неможливості підтвердити вчинками, реалізувати у світі свою віру у Христа так, як це роблять її однолітки-християнки, що добровільно зрікаються радощів життя. Дівчина з гіркотою підкреслює, що *«Вони живуть так для живої віри, / а я для мертвої так гинуть мушу»* (18).

Перед нами алюзія до слів з новозавітного послання апостола Якова: *«Так само й віра, коли діл не має, мертва в собі! Але скаже хто-небудь: Маєш ти віру, а я маю діла; покажи мені віру свою без діл твоїх, а я покажу тобі віру свою від діл моїх. Чи віруєш ти, що Бог один? Добре робиш! Та й демони вірують, і тремтять. Чи хочеш ти знати, о марна людино, що віра без діл мертва? Авраам, отець наш, чи він не з діл виправданий був, як поклав був на жертівника свого сина Ісаака?»* (Якова 2: 17–21).

У підтвердженні своєї точки зору Яків наводить у приклад вчинок Авраама – найвеличніший зразок віри: він показав свою готовність принести в жертву сина Ісаака, коли Бог випробовував його. У драмі Лесі Українки Мартіан, подібно до праотця Авраама, на

¹ Далі, покликаючись на 4 том цього видання, у дужках вказуємо сторінку.

підтвердження своєї відданості Богові, приносить у жертву власних дітей, щоправда його пожертва не кривава, проте від цього не менш болюча.

Тут варто знову повернутися до слів Аврелії, про те, що її віра мертва аби з'ясувати чи справді це так, та яка віра згідно зі Святим Писанням вважається мертвою. Якщо йти за буквою і духом Закону Божого, то можна виснувати, що засвідчити про істинність віри здатні лише дії, які людина чинить в результаті власного вільного свідомого вибору. Адже віра і конкретні дії – це два аспекти пізнання людиною Бога. Віра повинна перейти в дію. Саме про це слова Христа: «Коли хоче хто йти вслід за Мною, хай зречеться самого себе, і хай візьме свого хреста та й за Мною йде! Бо хто хоче душу свою зберегти, той погубить її, а хто згубить душу свою ради Мене та Євангелії, той її збереже. Яка ж користь людині, що здобуде весь світ, але душу свою занепасть? (від Марка 8: 34–36).

Отже мертвою є віра, яка не реалізовується в житті, та, згідно постулатів якої людина не живе. Мартіанові діти не хочуть зречтись себе та «взяти свій хрест», вони, на відміну від батька, не готові покійно прийняти страждання. Сповідування істинної віра у Христа, таємницю якої розкриває Євангеліє, зокрема й у наведених вище рядках, передбачає сприйняття необхідності жертвовності й очисного страждання. Ці концепти, як відомо, постають провідними у Євангельському тексті. Аврелія ж та Валент обирають «царство цього світу» з усіма його земними принадами: зовнішньою красою, якої так не вистачає дівчині, й славою, якої прагне юнак, а не царство духу. Бо дорога туди відкривається лише через страждання, спокутні, очисні, зразки яких знаходимо у Біблії. А найвищим прикладом смиренного прийняття страждань і самопожертви для християнина постає шлях Сина Божого.

За християнською настановою, страждання, а особливо таке, яке прийняте людиною та є результатом її власного вільного вибору (Мартіан – може слугувати прикладом такої людини), – це завжди шлях до духовного зростання. Адже, пройшовши через страждання, людина перестає бути суто матеріальною, самовдоволеною, земною.

Жити відповідно до істинно християнських настанов спроможні не всі, це вибір праведників, подібних до головного героя драми. Більшість персонажів п'єси не можуть відмовитись від своїх егоїстичних цінностей, і поставити в центрі свого духовного світу не

себе, а Бога, а це, згідно слів Святого Письма, – ідолопоклонство, порушення першої заповіді: «Я Господь, Бог твій... Хай не буде тобі інших богів передо Мною!» (Вихід 20: 2–3).

Так, для Альбіни її дитина дорожча за все, заради неї вона готова на будь-яку жертву, через неї вона забуває про все інше. Аврелія ставить вище за все земні насолоди, Валент – земну пошану, і в усьому цьому всі вони знову ж таки люблять, зрештою, лише... самих себе! І саме це стає причиною їхніх страждань.

Валент страждає через неможливість здобути славу, на заувагу батька про те, що *«належить слава Богові – не людям»* (28) він заперечує: *«Павло апостол, батьку, був людина, / проте ж він славен був по всіх світах / ... Ох батьку, / я за таке життя стерпів би все!»* (28–29). Приймавши рішення йти до війська, юнак говорить, що *«... пробував усі мені приступні / шляхи до слави»* (31), не беручи до уваги те, що таке прагнення, відповідно до догматів християнства є ознакою гордині, одного з найбільших гріхів, що здатен зміщувати пріоритети в духовному світі особистості: сакральним центром якої стає власне его, а Бог опиняється на периферії.

Аврелія страждає, оскільки не хоче *«... віддати ... і молодість, і душу, і красу, / замкнутися і зникнути для світа»* (25). Для неї неприйнятною постає необхідність підкоритися батьківській волі. Покірно прийняти її – це значило б отримати *«рабську долю, / нудне, безглузде, сіре животиння»* (25). Дівчина прагне реалізувати свої бажання розквітнути *«трояндою розкішною»* (23) у світі, *«де цвіт юнацтва буде, мов безумний, / мені волати: «Ми твої раби!»* (23). Як можна виснувати з цих слів, її бажання також мають егоїстичну природу.

Страждання небоги Мартіана Люцілли спричинені марновірством, яке пробуджує *«страх, ні, просто жах / перед усім, що їй здається грізним / чи таємним»* (53–54). Дівчинка боїться смерті, її почуття по-людськи можна зрозуміти: вона була свідком того, як батько помирав у муках. Істинна віра, що приймає волю Бога з довірою, дала б її душі радість і спокій, проте для Люцілли вона недосяжна. Відтак, її смерть стає дарунком, визволенням від земних страждань, про це веде мову адвокат Мартіан, втішаючи сестру: *«Се Божя воля... Господь наш милосердний. Се не кара. / Се Він твою дитину заспокоїв, / Він дав спочити їй від мук тяжких»* (63).

Сестра адвоката Мартіана Альбіна також переживає страждання, адже спершу вона втратила чоловіка, який «*сконав у муках*» (54) за те, що був християнином, далі «*для дитини занедбала віру*» (55) й потерпала, через те, що її «*душа в довічну неволю попалася*» (55), а потім втратила і єдину дочку.

Герої драматичної поеми Лесі Українки, подібно до переважної більшості звичайних людей, прагнуть уникнути страждань, вони не готові підкоритися Божій волі та йти услід за Христом, взявши свій хрест, і лише сам Мартіан з гідністю приймає його. Він усвідомлює, що жертви, яких вимагає від нього Бог – надлюдські: «*Чи ж не над людську силу сії жертви? – / Зректися друга...допустить свідомо / своїх дітей загинути з душею... / Чи хто з людей коли чинив таке?*» (39). Відповіддю йому стають слова Сина Божого: «*Хто більш, як Мене, любить батька чи матір, той Мене недостойний. І хто більш, як Мене, любить сина чи дочку, той Мене недостойний*» (від Матвія 10: 37).

Проблема існування страждання й зла була об'єктом роздумів філософів і богословів впродовж багатьох віків. С. К'єркегор у праці «*Євангеліє страждань*» наголошував на необхідності проходження випробувань для отримання досвіду послуху: «*Чим більше ти терпиш страждання, навчаючись при цьому в стражданні, тим більше забирається все егоїстичне, воно викорінюється, і на його місце заступає послух, як добра земля, в якій може пустити коріння вічне*» (Kierkegaard, 1965: 123). «*Тільки страждання готує до вічності, адже вічність перебуває у вірі, віра – у послуху, послух – у стражданні*» (Kierkegaard, 1965: 133). На думку філософа «*людина вільна і з чистим серцем здатна, страждаючи, позбавити світ влади над собою і має силу перетворити безчестя на честь, поразку на перемогу*» (Kierkegaard, 1965: 279).

Як можна висувати з цих слів, життєві прагнення дітей адвоката Мартіана мають протилежний напрямок. Вони всім своїм єством спрямовані до світу, а не до Бога. Для них важливими є зовнішні атрибути віри: краса, публічна слава. Справжня ж віра не прагне слави цього світу і його схвалення, її прагнення – до Бога, до світу Духу. Бути щасливим у такому розумінні, як це бачить Аврелія та Валент, – це не християнський вибір. Слушною видається думка С. Кочерги, яка вважає, що «*труднощі спийняття християнської*

моралі дітьми Мартіана пояснюються впливом тогочасної панівної культури ідолянства» (Кочерга, 2010: 30).

Віра Мартіанових дітей слабка, далека від вершин духовності, за словами самої Аврелії – «мертва», але не через те, що вони не можуть її реалізувати у світі через служіння, за допомогою добрих справ чи шляхом мучеництва. Насправді вона мертва, тому, що жива віра передбачає прийняття Божої волі й слідування їй, ця біблійна істина звучить у молитві: «Нехай буде воля Твоя», й у словах Христа, звернених до небесного Отця в Гефсиманському саду, коли Він благав: «Отче, як волієш, пронеси мимо Мене цю чашу! Та проте не Моя, а Твоя нехай станеться воля!» (від Луки 22: 42).

Слід зазначити, що Аврелія та Валент цілком щиро вважають себе вірними Христу й страждають через неможливість зреалізуватися в житті згідно настановам віри, не усвідомлюючи, що головне завдання людини, згідно Біблії, смиренне прийняття Божої Волі.

У драмі Лесі Українки немає ані найменшого натяку на осуд таких зрозумілих й цілком природних бажань молодих людей, адже вийти за межі власних інтересів і потреб може лише духовно зріла й цілісна особистість, а їх чекає ще довгий шлях до таких духовних висот.

Варто підкреслити, що діти Мартіана володіють потужним потенціалом у справі служіння Богу й церкві, тому можливість подолати цей шлях для них видається цілком реальною. Зокрема, про це веде мову адвокат Мартіан у розмові з Ізогеном: *«Діти в мене, брате, / не літеплої вдачі. Їх Господь / не викинув би з уст. Моя дочка / святою мрією горіти здатна, – з таких бувають мучениці, брате. / Мій син одважної, твердої вдачі, / – незгірший був би з нього проповідник»* (36).

Згідно Біблії свідоме й вільне підпорядкування Божій Волі – це єдино правильний життєвий вибір. Саме такий свідомий вибір робить адвокат Мартіан: він самовіддано служить Богові й Церкві, для нього, як для цілісної особистості, вони сприймаються у єдності. Церква, за Біблійною настановою – це містичне «Тіло Христове» (1 Кор. 12, 12,13), тобто у першу чергу спільнота людей, які сповідують Ісуса Христа Богом, а не лише недосконала людська інституція. Самовіддана праця для церковної громади постає справою усього життя адвоката Мартіана. Про це слова сказані Валенту: *«Ні, сину, не*

чини руїни в Церкві, / инакше – я даремне жив на світі» (41). Згідно догматів християнства земна Церква, як спільнота вірних, є частиною небесної, засновником і головою якої постає Христос. Отож, у служінні церковній громаді й Богові для Мартіана немає протиріч.

Інші світоглядні настанови у розмові з адвокатом виявляє Ізоген. Він вправно маніпулює біблійними постулатами заради цілком приземленої мети: його турбує, що церква втратить матеріальні статки: *«Ти в нас тепер немов наріжний камінь, / ти здержуєш усю будову нашу, / хоч сам невидний; а як ти схибнешся, / впаде нам стовп, розвалиться наш дім, / єпископа засудять на вигнання, / церковні добра конфіскують. Чим же /тіла і душі наші будуть жити?» (37).*

Слід зазначити, що з точки зору наслідування християнських ідеалів у творі простежується протиставлення головного героя, який досягнув висот духовності, йдучи до Бога шляхом самопожертви й страждання, та усіх інших персонажів, для яких подібний шлях постає занадто тяжким.

У християнстві страждання – це спосіб виходу у світ духовності, трансцендування, спосіб позбавитися дуальності у сприйнятті світу й досягнути цілісності. Відтак, головний герой драми Лесі Українки постає саме такою цілісною людиною, тобто його думки реалізуються у справах, а вчинки – є продовженням його думок. Емоції, почуття, своє серце Мартіан підпорядкував власній свідомості, яка керується заповідями Бога, тому адвокат може опанувати себе у найтрагічніших життєвих ситуаціях. Пригадаємо сцену, якою завершується твір: після того, як впродовж одного дня він втратив дітей, змушений був відректися від сина друга, поховав племінницю, Мартіан знаходить у собі сили продовжити роботу з підготовки до захисту єпископа у суді. Його відповіддю на питання Констанція чи може він працювати стають слова «Я повинен». Як бачимо, світ почуттів повністю під контролем свідомості Мартіана. Адвокат демонструє беззавітну відданість Богові: виконує Його волю незважаючи на всі біди. Його віра глибока й міцна, її вираження бачимо і в словах і у вчинках. Це і є приклад живої віри.

У своїх випробуваннях Мартіан справді нагадує біблійного Йова, постать якого стала символом безвинного страждання. Головного героя драми Лесі Українки також можна охарактеризувати як праведника. Адже він, подібно до Йова «був чоловік ... невинний

та праведний, і ...Бога боявся, а від злого втікав» (Книга Йова 1). Адвокат Мартіан також живе згідно Божих заповідей, повністю присвячуючи себе справі служіння християнській громаді, та не чинить зла. Проте це не позбавляє його від необхідності пройти через страждання. Головний герой драми з гідністю приймає цей виклик. Адже прагнення уникнути страждань закриває їх екзистенційний та метафізичний вимір, про який ідеться в книзі Йова. Християнська традиція славить Йова саме за довготерпіння у стражданнях, попущених Богом, за те, що він прийняв їх і не зрікся власної праведності. Мартіан також залишається вірним Богові й виявляє надлюдську стійкість.

Слушною вважаємо думку М. Моклиці, що «Адвокат Мартіан – це людський варіант Ісуса, того, хто свідомо йде на жертву, аби викупити гріхи інших» (Моклиця, 2011: 52). Дійсно, жертвність постає ключовою характеристикою головного героя драми. Для нього, як для істинного християнина, головною місією Христа на землі була його викупна жертва: *«Мовчазно терплячи наругу й муки, Син Божий звеличив вінець терновий над всі земні... то був тріумф»* (28), – ці його слова слугують підтвердженням його переконань, глибини віри.

Звісно, для людини неможливо досягнути такої величі духу, щоб дорівнятися до жертви Сина Божого, проте людина може намагатися йти тим шляхом, яким ішов Ісус, наслідуючи Його жертвність, смирення, лагідність і незлоблівість, покірність волі Отця. Адже і про Ісуса Христа сказано: «І хоч Сином Він був, проте навчився послуху з того, що вистраждав був (Послання до Євр. 5: 8). С. К'єркегор, коментуючи ці Біблійні рядки, зазначав: «І так було Його життя послухом, послухом до смерті й смерті хресної. Він, Хто був Шлях, і Істина, і Життя, Він, Хто не потребував чогось навчатися, Він все ж навчився одному: Він навчився послуху. У такому близькому відношенні стоїть послух до вічної істини, що Той, Хто є Істина, навчається послуху» (Kierkegaard, 1965: 115).

Про послух і покору Божій волі веде мову й Мартіан у розмові з сестрою: *«Господь тебе покликав / знов до роботи, – будь покірна. Йди /...і там ходи не в темряві, а в світлі»* (63–64). Ці слова, що перегукуються з євангельськими: «І сказав їм Ісус: Короткий ще час світло з вами. Ходіть, поки маєте світло, щоб вас темрява не

обгорнула. А хто в темряві ходить, не знає, куди він іде...» (від Івана 12:35), мають спрямувати Альбіну на шлях до Бога.

Адвокату Мартіану вдалося те, що було недоступним для його дітей, рідних, та й для більшості звичайних людей: він досягнув такого рівня духовності, коли шлях страждання й самопожертви обрані свідомо й вільно; коли цінності матеріального світу і його умовності не мають ніякого значення, коли єдино важливим для нього стає те, як він чинить по відношенню до Бога, а головною настановою в житті стає послух Господній волі. На нашу думку, героя драми Лесі Українки можна охарактеризувати словами С. К'єркегора, який стверджував, що «людина в найглибшому сенсі має бути за допомогою страждань відучена від світу» (Kierkegaard, 1965: 118), адже саме «школа страждань готує до вічності» (Kierkegaard, 1965: 109).

Наукова новизна

Розвідка є спробою нового прочитання драматичної поеми Лесі Українки «Адвокат Мартіан»: інтерпретації, заснованої на пошуку глибинних зв'язків художнього твору з Біблією. Через співвіднесеність із біблійним текстом виявлено сутнісні характеристики тих смислових пластів драми, які розкриваються внаслідок авторського переосмислення біблійних ідей, образів, мотивів.

Висновки

Таким чином, розглянувши драматичну поему Лесі Українки «Адвокат Мартіан» крізь призму Біблійного тексту, можемо вести мову про наявність глибинного зв'язку твору з Книгою Книг. Наскрізний біблійний код у драмі Лесі Українки спрямований на пошуки ідеалу віри й духовності на противагу псевдорелігійному секуляризованому світогляду.

Зокрема, основою для моделювання образу головного героя драми, на нашу думку, постають архетипи біблійних праведників: Авраама та багатостраждального Йова. У драмі Лесі Українки Мартіан, подібно до праотця Авраама, на підтвердження своєї відданості Богові, приносить у жертву власних дітей, щоправда його жертва не кривава, проте, від цього не менш болюча. Як і в біблійного Йова, страждання адвоката не є наслідком його провини, його історія – це Лесина варіація на тему безвинного страждання. Джерелом істини, духовним орієнтиром для головного героя твору

служує сакральний текст Біблії. У діалогах з іншими персонажами Адвокат Мартіан постійно апелює до слів Святого Письма. Ключовими у драмі, на нашу думку, постають Євангельські концепти жертви й страждання, що символізують шлях Христа. Головний герой твору згідно з християнськими настановами свідомо й послідовно обирає жертвність, смирення й покору. Такий життєвий вибір Мартіана на протигагу егоїстичним прагненням інших персонажів драми дозволяє вести мову про наявність у творі виразного їх протиставлення.

Обираючи шлях страждань і самопожертви, Адвокат Мартіан відмовляється від цінностей матеріального світу. Усі свої вчинки він корелює з настановами Бога. Страждання стає для головного героя драми шляхом, до духовного зростання, а отже й до свободи, способом виходу у світ духовності й досягнення цілісності. Адвокат Мартіан вповні володіє собою у найтрагічніших життєвих обставинах. Головний герой драми Лесі Українки демонструє беззавітну відданість Богові: виконує Його волю незважаючи на всі випробування. Його життя стає прикладом живої віри: глибокої й міцної, вираження якої бачимо і в словах і у вчинках адвоката Мартіана.

Отже, можемо виснувати, що основоположним у цьому творі Лесі Українки постає ідейний та світоглядний зв'язок із Біблією, з тими християнськими істинами, джерелом яких постає її сакральний текст.

Література

- Агеєва, В. (2001). *Поетеса зламу століть. Творчість Лесі Українки в постмодерній інтерпретації*. Київ: Либідь.
- Банацька, Н. (2000). *Християнські мотиви та образи в драматургії Лесі Українки (морально-ціннісні аспекти)*: автореферат дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01. Київ.
- Бартко, О. (2003). «Адвокат Мартіан»: свобода особистості в герметичному просторі. *Леся Українка і сучасність: Зб. наук. пр.* Луцьк: Волин. обл. друк., 159–167.
- Бетко, І. (1991). Біблія як джерело ідей у творчості Лесі Українки. *Слово і час*, 3, 28–36.
- Геник-Березовська, З. (2000). Драматична творчість Лесі Українки в тогочасному літературному контексті. *Грані культур. Бароко, романтизм, модернізм*. Київ: Гелікон, 213–226.
- Забужко, О. (2007). *Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій*. Київ: Факт.

- Гаджилова, Г. (2018). *Проблематика раннього християнства у драмі Лесі Українки: становлення тексту в русі авторських художніх рішень*. Київ: Академперіодика.
- Качуровський, І. (2008). Покірні правді і красі (Леся Українка та її творчість). *Променисті силуети*. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія».
- Кочерга, С. (2010). Культурософська концепція Лесі Українки: культурні коди, образи, сюжети): автореферат дис. ... доктора філол. наук: 10.01.01., 10.01.06. Луцьк.
- Кочерга, С. (2013). Флористична семіотика драматичної поеми Лесі Українки "Адвокат Мартіан". *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Філологічні науки*, 186 (2), 17–23.
- Кузьма, О. (2007). Проблема вибору в екзистенційній структурі драми «Адвокат Мартіан» Лесі Українки. *Леся Українка і сучасність: Зб. наук. пр.* Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, Т. 4, кн. 1, 121–132.
- Матющенко, А. (2004). *Час героя: Українська драматургія першої третини ХХ століття*. Київ: ПЦ «Фоліант».
- Михайловська, Н. (1998). *Трагічні оптимісти. Екзистенційне філософування в українській літературі ХІХ – першої половини ХХ ст.* Львів: Світ.
- Моклиця, М. (2011). *Естетика Лесі Українки (контекст європейського модернізму): монографія*. Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки.
- Моклиця, М. (2022). *Леся Українка. Деконструкція прочитань. Монографія*. Київ: Кондор.
- Стебельська, А. (1971–1980). Образи волі і рабства в драмах Лесі Українки. *Леся Українка. 1871–1971: Зб. пр. на 100-річчя поетки*. Філядельфія.
- Українка, Леся (2021). *Повне академічне зібрання творів у 14 томах*. Т. 4. Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки.
- Kierkegaard, S. (1965). *Gospel of Sufferings*. Published by: The Lutterworth Press, James Clarke & Co Ltd.

References

- Aheieva, V. (2001). *Poetesa zlamu stolit. Tvorchist Lesi Ukrainky v postmodernii interpretatsii* [Poet of the turn of the century. Lesya Ukrainka work in the postmodern interpretation]. Kyiv: Lybid (in Ukrainian).
- Banatska, N. (2000). Khrystyianski motyvy ta obrazy v dramaturhii Lesi Ukrainky (moralno-tsinnisni aspekty) [Christian motives and images in Lesya Ukrainka's drama (moral and value aspects)]: avtoreferat dys. ... kand. filol. nauk: 10.01.01. (in Ukrainian).
- Bartko, O. (2003). «Advokat Martian»: svoboda osobystosti v hermetychnomu prostori ["Lawyer Martian ": individual freedom in a hermetic space]. *Lesia Ukrainka i suchasnist: Zb. nauk. pr.* Lutsk: Volyn. obl. druk., 159–167 (in Ukrainian).
- Betko, I. (1991). Bibliia yak dzherelo idey u tvorchosti Lesi Ukrainky [The Bible as a source of ideas in Lesya Ukrainka's work]. *Slovo i chas*, 3, 28–36 (in Ukrainian).

- Genyk-Berezovska, Z. (2000). Dramatychna tvorchoist Lesi Ukraïny v tohochasnomu literaturnomu konteksti [The dramatic work of Lesya Ukrainka in the contemporary literary context]. *Hrani kultur. Baroko, romantyzm, modernizm*. Kyiv: Helikon (in Ukrainian).
- Zabuzhko O. (2007). Notre Dame d'Ukraine: Ukrainka v konflikti mifolohii [Notre Dame d'Ukraine: Ukrainka in a conflict of mythologies]. Kyiv: Fakt (in Ukrainian).
- Hadzhylova, H. (2018). *Problematyka rannoho khrystyianstva u dramy Lesi Ukraïny: stanovlennia tekstu v rusi avtorskykh khudozhnykh rishen* [The problems of early Christianity in the drama of Lesya Ukrainka: the formation of the text in the movement of the author's artistic decisions]. Kyiv: Akadempriodyka (in Ukrainian).
- Kachurovskiy, I. (2008). Pokirna pravdi i krasu (Lesia Ukrainka ta yii tvorchoist) [Submissive to truth and beauty (Lesya Ukrainka and her work)]. *Promenyty sylvety*. Kyiv: Vyd. dim «Kyievo-Mohylianska akademiia» (in Ukrainian).
- Kocherha S. (2010). Kulturosofska kontseptsiiia Lesi Ukraïny: kulturni kody, obrazy, siuzhety [Lesia Ukrainka's cultural philosophy concept: cultural codes, images, plots]: avtoreferat dys. ... doktora filol. nauk: 10.01.01., 10.01.06. Lutsk (in Ukrainian).
- Kocherha S. (2013). Florystychna semiotyka dramatychnoi poemy Lesi Ukraïny "Advokat Martian" [Floristic semiotics of Lesya Ukrainka's dramatic poem "Lawyer Martian"]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Serii: Filolohichni nauky*, 186(2), 17–23 (in Ukrainian).
- Kuzma O. (2007). Problema vyboru v ekzystentsiinii strukturi dramy „Advokat Martian” Lesi Ukraïny [The problem of choice in the existential structure of the drama "Lawyer Martian" by Lesia Ukrainka]. *Lesia Ukrainka i suchasnist: Zb. nauk. pr.* Lutsk: RVV «Vezha» Volyn. nats. un-tu im. Lesi Ukraïny, T. 4, kn. 1, 121–132 (in Ukrainian).
- Matiushchenko, A. (2004). Chas heroia: Ukraïnska dramaturhiia pershoï tretyny XX stolittia [Time of the hero: Ukrainian dramaturgy of the first third of the 20th century]. Kyiv: PTs „Foliant” (in Ukrainian).
- Mykhaïlovska, N. (1998). *Trahichni optymisty. Ekzystentsiïne filosofuvannia v ukraïnskiï literaturi XIX – pershoï polovyny XX st.* [Tragic optimists. Existential philosophizing in Ukrainian literature of the 19th and first half of the 20th centuries]. Lviv: Svit (in Ukrainian).
- Moklytsia, M. (2011). Estetyka Lesi Ukraïny (kontekst yevropeiskoho modernizmu) [Lesya Ukrainka's aesthetics (context of European modernism)]. Lutsk: VNU im. Lesi Ukraïny (in Ukrainian).
- Moklytsia, M. (2022). *Lesia Ukrainka. Dekonstruktiiia prochytan* [Lesya Ukrainka. Deconstruction of readings. Monograph]. Kyiv: Kondor (in Ukrainian).
- Stebelska, A. (1971–1980). Obrazy voli i rabstva v dramakh Lesi Ukraïny [Images of freedom and slavery in the dramas of Lesya Ukrainka]. *Lesia Ukraïna. 1871–197: Zb. pr. na 100-richchia poetky*. Philadelphia (in Ukrainian).

Ukrainka, Lesia (2021). *Povne akademichne zibrannia tvoriv* [Complete academic collection of works]. Volume 1. Lesya Ukrainka Volyn National University (in Ukrainian).

Kierkegaard, S. (1965). *Gospel of Sufferings*. Published by: The Lutterworth Press, James Clarke & Co Ltd (in English).

Ludmyla Zvania. The biblical code of Lesya Ukrainka's dramatic poem "Lawyer Martian". The article is an attempt to interpret Lesya Ukrainka's dramatic poem "Lawyer Martian " with the aim of revealing the deep meanings of the work that do not lie on the surface and can only be read in relation to the biblical text. The specified goal involves a detailed study and decoding of the intertextual connections of the text with the Holy Scriptures using the "biblical code" at different levels: thematic, ideological, figurative, worldview, as well as at the level of allusions and motives. To achieve the set goal, the research used a hermeneutic approach, which involves understanding Lesya Ukrainka's dramatic poem as a semantic unity endowed with a generative function of meaning creation, as well as revealing those meanings that are not explicitly expressed in the work. The sacred text of the Bible becomes an important key for understanding the semantics, symbolism and semantic field of the dramatic poem. The hermeneutic approach also involves the interpretation of biblical contexts in Lesya Ukrainka's drama within the relevant cultural, historical and philosophical context.

Having considered Lesya Ukrainka's dramatic poem "Lawyer Martian " through the prism of the Biblical text, we can talk about the existence of a deep connection between the work and the Book of Books. In particular, the basis for modeling the image of the protagonist of the drama, in our opinion, is the archetypes of the biblical righteous: Abraham and the long-suffering Job.

It is noted that the lawyer Martian succeeded in what was unattainable for his children, relatives, and for most ordinary people: he reached such a level of spirituality, when the path of suffering and self-sacrifice is chosen consciously and freely; when the values of the material world and its conventions have no meaning, when the only thing important for him is how he acts in relation to God, and obedience to the Lord's will becomes the main instruction in life. The main character of the drama is an example of a person who lives according to Christ's instructions and consciously and consistently chooses sacrifice, humility and obedience. It is concluded that the ideological and worldview connection with the Bible, with those Christian truths, the source of which is its sacred text, is fundamental in this work of Lesya Ukrainka.

Key words: Lesya Ukrainka, Bible, dramatic poem, suffering, sacrifice, "Lawyer Martian"

Жванія Людмила Вікторівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри соціальних комунікацій Волинського національного університету імені Лесі Українки, <https://orcid.org/0000-0003-1864-2119>; zhvania@ukr.net